

ТАҚРИЗИ

**мушовири илмӣ, академики Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои филологӣ, профессор Муҳаммадюсуф Имомзода
ба диссертатсияи Қосимзода Солеҳ Салим дар мавзӯи «Масоили шинохти
сабки шеър дар адабиёти замони истиқлол» барои дарёфти дараҷаи илмии
доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик**

Қосимзода Солеҳ Салим соли 2013 рисолаи номзадиашро дар мавзӯи «Рӯзгор ва эҷодиёти Салими Хатлонӣ (Масъалаҳои назми тоҷик дар замони истиқлолияти Тоҷикистон)» ҳимоя карда, дар солҳои баъдӣ пажӯҳишро дар робита ба масоили гуногуни назми адабиёти даврони истиқлол идома додааст. Соли 2017 мавзӯи рисолаи доктории унвонҷӯ таҳти унвони «Сабки адабии шеъри замони истиқлол» тасдиқ ва таҳқиқу ҷустуҷӯи ӯ дар ин самт ба таври муназзам ва ҳадафмандона оғоз гардид.

Ба аҳли таҳқиқ пӯшида нест, ки агарчи баъзе аз муҳаққиқони ватанӣ дар пажӯҳиш ва мақолати алоҳида ба баррасии масоили сабки осори адабиёти муосири тоҷик пардохтаанд, ханӯз ҳам дар адабиётшиносии тоҷик мактаби сабкшиносӣ, махсусан, сабкшиносии шеър шакл нагирифтааст. Дар натиҷа, дар нақди адабии тоҷик масоили бунёдӣ ва усулии сабки осори адабӣ дар хошия ва назму насри адабиёти муосир аз пажӯҳиши фарогири сабкшиносона бебаҳра монданд. Ҳамин аст ки аз назари мо, рӯйи кор омадани диссертатсияи ҳозир дар чунин вазъ на танҳо дастоварди шахсии муаллиф, балки дастоварди шоистаи адабиётшиносии муосири тоҷик бояд ба ҳисоб равад.

Муаллиф дар гирдоварии маводи лозим, баррасиву тасвиби натиҷаҳои илмӣ, оморасозии мақолот ва маърузаҳо доир ба мавзӯъ саҳми шоиста дорад. Баҳравар будани диссертант аз таърих, дарунмоя ва таҳаввули адабиёти классикӣ, огоҳии амиқи ӯ аз донишҳои назариявии пажӯҳиши адабӣ, тавоноии қобили таҳсинаш дар ба даст овардани дастовардҳои навтарини илмии вобаста ба қори таҳқиқ барояш имкон додаанд, ки пажӯҳиши сабки шеъри адабиёти даврони истиқлолро хеле амик ба анҷом расонад. Аз тарафи дигар, иртиботи ногусастани муаллиф бо кафедра ва роҳбарӣ илмӣ имкон дод, ки нуктаҳои қобили баҳси мавзӯъ баррасӣ ва шубҳаҳову норасоии қор сари вақт бартараф гарданд.

Дар раванди пажӯҳиши мавзӯи диссертатсионӣ Қосимзода Солеҳ барои ҳаллу фасли вазоифи таҳқиқ, исботи мубрамии мавзӯъ, аҳаммияти назарӣ ва амалии пажӯҳиш, баррасии объект ва предмети таҳқиқ, татбиқи амалии натиҷаҳои дастёфтаи кор масъулияти баланд нишон дод.

Силсилаи мақолоти муаллиф дар робита ба масоили назарии сабкшиносӣ, таърихи сабкшиносӣ дар адабиёти форсии тоҷикӣ, масоили сабкҳои классикии шеъри адабиёти тоҷик, баҳси сабк дар адабиёти замони шӯравӣ, сабки фардии шоирони барҷастаи муосир, ки дар маҷаллаҳои илмии тақризшаванда ва ҳамчунин, маҷаллаву рӯзномаҳои адабӣ интишор ёфтаанд, гувоҳӣ медиҳанд, ки Қосимзода Солеҳ дар таҳияи рисолаи докториаш диду бардоштҳои назарии ҳосилшуда дар раванди пажӯҳишро зина ба зина дар мисоли намунаҳои шеъри адабиёти классикӣ ва муосири тоҷик ба тасвиб расонидааст.

Муаллиф дар диссертатсия масъала, ҳадаф ва равишҳои пажӯҳишро дуруст муайян карда, вазифаҳои муҳимми таҳқиқро, ки дастёбӣ ба онҳо ноил шудан ба ҳадафи муайяншударо сабаб шудаанд, ба миён гузоштааст.

Навгониҳои асосӣ ва муҳимтарини илмии таҳқиқро дар нуктаҳои зер метавон хулоса кард:

- дар ҷараёни баррасии масоили назарии сабкшиносии шеър робитаи тангтанги ҳунар ва ҳунармандӣ ба шаклгирии сабки фардӣ ва умумии шоирон равшан шудааст;
- бо таҳлили диду назарҳои шоирони адабиёти классикии тоҷик дар робита ба мафҳуми истилоҳи сабк, собикаи корбурди ин истилоҳ ва муродифоти он дар адабиёти тоҷик муайян шуда, бардошти ҳуди шоирони классик аз мафҳуми «сабки адабӣ», ки бештар ҳамчун «равиш», «тарз» «роҳ» маълум будааст, нишон дода шудааст;
- бо таҳлилу баррасии сабкҳои классикии шеъри форсии тоҷикӣ асли ҳар яке аз онҳо дар шакли барниҳод (тезис)-и сабкӣ муайян карда шудааст.
- бори аввал дар адабиётшиносии тоҷик сабкҳои умумии шеъри адабиёти муосири тоҷик дар замони шӯравӣ муайян гардида, мушаххасоти забонӣ, адабӣ ва фикрии ҳар яке аз онҳо таъйин гардидаанд;

- бори аввал заминаҳои таҳаввули сабки шеър дар адабиёти муосири тоҷик таҳқиқ гардида, ҳар яке аз ин заминаҳо бо истифода аз далелҳои таърихиву адабӣ муаллаф гардидаанд;
- мушаххасоти забонӣ, адабӣ ва фикрии шеъри замони истиқлол бо истифода аз намунаҳои назми ин давра муайян ва нишон дода шудааст;
- сабки фардии Фарзона ва Озараҳш ба таври муфассал ва ҷудогона таҳлил гардида, мушаххасоти сабки ашъори онҳо муайян гардидаанд;
- дар мисоли ашъори Салими Хатлонӣ бардоштҳои шеъри даврони истиқлол аз сабки классикӣ ва ҳамчунин, таҳаввули сабки дар адабиёт муайян карда шудааст.

Таҳқиқи ҷомеи мавзӯ ба муаллиф имкон додааст, ки фикру андешаҳои тозаӣ хешро бо таъриҳ ба дидгоҳҳои роиҷ ва мақбул дар ин самт, намунаҳои осори адабӣ ва ҳамчунин, равишҳои маъмули пажӯҳиши илмӣ ба субот расонад ва бо тартиби муназзамӣ натиҷа ва хулосаҳои пажӯҳишро муаллаф созад. Нуқтаи охири гувоҳ аз он аст, ки равиши таҳқиқе, ки муаллиф интихоб кардааст, дурусту қоромад буда, аҳамияти илмӣ диссертатсияро боло мебарад.

Хулосаҳои назарӣ ва натиҷаҳои пажӯҳиш аз муҳтавои умумии диссертатсия бармеоянд. Аз назари тартиб ва тадвин диссертатсия ба талаботи муқарраршуда ҷавобгӯ аст.

Диссертатсия аз панҷ боб, бист фасл, чаҳор зерфасл, хулоса ва феҳрасти адабиёт фароҳам омадааст.

Дар муқаддима аҳамияти мавзӯ, дараҷаи омӯзиши он, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқ, нағзҳои таҳқиқ, арзиши назарияви ва амалии он, асосҳои методологии таҳқиқ, нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда муаррифӣ шудаанд.

Боби аввали диссертатсия – «Сайри таърихии сабкиносии дар адабиёти классикии тоҷик» аз панҷ фасл иборат аст. Дар боби мазкур масъалаҳои назарии сабкиносии шеъри форсии тоҷикӣ, ҷойгоҳи ҳунар дар шакл гирифтани сабки фардӣ, сабки классикӣ пажӯҳиш шудаанд.

Боби дуоми диссертатсия – «Таҳаввул дар сабки шеъри муосири форсии Тоҷикистон ва Эрон» шомили панҷ фасл буда, заминаҳои таҳаввули шеър дар Эрон ва Тоҷикистон, ҷойгоҳи Нимо дар пайдоиши ҷараёнҳои тозаи адабӣ, сабкҳои умумии шеъри даврони шӯравӣ, ҷараёнҳои сабксоз дар шеъри нимаи дувуми асри XX ва ҳамчунин масоили баҳрагирии шеъри муосири тоҷик аз таҳаввули сабк дар адабиёт таҳқиқ ёфтаанд.

Боби сеюми қор «Шохисаҳои сабксози шеъри замони истиқлол» ном дошта, аз чаҳор фасл иборат аст. Робитаи сабк бо навъи адабӣ, таъсирпазирии сабки баён аз ҷаҳонбинии шоир, аносири баёни маъно дар шеъри замони истиқлол ва аносири сабксози шеър мавзӯҳои таҳқиқи ин бобро ташкил медиҳанд.

«Шоирони соҳибсабки даврони Истиқлол» унвони боби чаҳоруми диссертатсия буда аз се фасл ва панҷ зерфасл иборат мебошад. Муаллиф дар аввал дар мавзӯи шинохти сабки фардии шоир сухан ронда, паҳлуҳои назарии ин мавзӯро баррасӣ мекунад. Ҳамчунин, таҳаввулпазирии сабки фардӣ ва ниҳоят сабки фардии шоирони адабиёти даврони истиқлол мавриди пажӯҳиши диссертант қарор мегирад. Аз миёни шоирони соҳибсабки ин давра муаллиф Фарзона ва Озарахшро баргузида, ашъори онҳоро ба таври алоҳида ва муфассал аз назари сабкшинохтӣ таҳлил мекунад ва шохисаҳои сабкӣ ин ду адибро муайян месозад.

Боби панҷуми диссертатсия – «Баҳрагирии шеъри Салими Хатлонӣ аз классикии шеъри форсӣ» аз се фасл иборат аст. Муаллиф зимни шинохти ҳасоиси умдаи шеъри Салими Хатлонӣ робитаи наҳваи баён бо анвои адабӣ дар осори Салими Хатлониро нишон дода, дар охир равишҳои классикии баён дар дostonҳои Салими Хатлониро баррасӣ мекунад.

Натиҷа ва хулосаҳои диссертатсия нишон медиҳанд, ки Қосимзода Солеҳ қори таҳқиқро қомилан илмӣ ва таҳассусӣ анҷом додааст. Хулосаҳои муаллиф оро аз суханҳои умумӣ ва сода буда, ҳар яке аз онҳо илман асоснок ва қомилан пазируфтани ҳастанд.

Ҳамин аст, ки ба назари мо, диссертант аз уҳдаи ҳалли ҳама масъалаҳои дар диссертатсия дарҷшуда баромадааст.

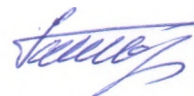
Мазмуну моҳияти асосии диссертатсия дар 17 мақола, аз ҷумла, 16 мақола дар маҷаллаҳои илмии тавсияшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ифода ёфтааст. Инчунин муаллиф монографияи алоҳидае бо унвони «Сабкшиносӣ ва шинохти ҳунар дар шеър» интишор додааст, ки дар ҷаҳорҷӯби масоили илмии диссертатсия таълиф шудааст.

Фишурда ва мақолаҳои ҷопнамудаи муаллиф ба дараҷаи зарурӣ мундариҷаи диссертатсияро инъикос мекунанд.

Бо назардошти матолиби гуфташуда, шахсияти илмии диссертант ва истеъдоди қобили тавачҷуҳи ӯ дар омодагии корҳои илмию пажӯҳишӣ, ҳамчун роҳбари илмӣ бар ин ақидаам, ки диссертатсияи Қосимзода Солеҳ Қосим дар мавзӯи «Масоили шинохти сабки шеър дар адабиёти замони истиқлол» рисолаи анҷомёфтаи илмӣ буда, ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои пешниҳоди диссертатсияи докторӣ ҷавобгӯ ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.10.01 – Адабиёти тоҷик сазовор мебошад.

Мушовири илмӣ:

**академики АМИТ, доктори
илмҳои филологӣ, профессор**

Имомзода М. С.

Имзои Имомзода М. С.-ро тасдиқ мекунанд

**Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси Донишгоҳи миллии Тоҷикистон**

**Суроға: 734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17**

Тамос: 221 78 11